

Юлія ПАВЛЕНКО,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Катерина САПРАНКОВА,**
асистентка (БДПУ)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВХОДЖЕННЯ В НОВИЙ ДИТЯЧИЙ КОЛЕКТИВ

Період входження дитини до нового дитячого колективу є складним етапом її соціалізації, що супроводжується зміною звичного середовища, системи взаємин і вимог. Для дітей дошкільного віку адаптація до закладу дошкільної освіти пов'язана з необхідністю розлучення з батьками, встановлення нових контактів з однолітками та вихователями, прийняття правил групи. За несприятливих умов цей процес може супроводжуватися підвищенням рівня тривожності, що проявляється у страхах, плаксивості, порушеннях сну, соматичних реакціях та уникненні соціальної взаємодії.

Проблема адаптації та емоційного благополуччя дітей дошкільного віку широко представлена у працях українських дослідників. Зокрема, Р. Шулигіна підкреслювала значущість соціальної ситуації розвитку у формуванні емоційної сфери дитини; О. Козлюк, Н. Руденко, О. Петринич та М. Компанович розглядали роль провідної діяльності та міжособистісної взаємодії у становленні особистості; М. Хараджи та Ю. Борисенко акцентували увагу на важливості надійної прив'язаності як чинника психологічної безпеки. Водночас питання комплексного аналізу саме соціально-психологічних чинників формування тривожності в період входження до нового колективу потребує подальшого уточнення.

Метою дослідження є теоретичний та емпіричний аналіз соціально-психологічних чинників, що зумовлюють формування тривожності у дітей дошкільного віку в період адаптації до нового дитячого колективу. Для досягнення мети використано методи теоретичного аналізу наукових джерел; спостереження за поведінкою дітей у перші тижні відвідування закладів дошкільної освіти; бесіди з батьками та вихователями; психодіагностичні методики визначення рівня тривожності; порівняльний аналіз отриманих результатів.

У ході дослідження було встановлено, що формування тривожності у дітей дошкільного віку в період входження до нового дитячого колективу зумовлюється комплексом взаємопов'язаних соціально-психологічних чинників. Передусім вагому роль відіграє характер батьківсько-дитячих взаємин. За умов гіперопіки дитина часто

не має достатнього досвіду самостійної поведінки, що ускладнює процес відокремлення від батьків і входження у нове соціальне середовище. Підвищена тривожність самих батьків також передається дитині через емоційне зараження та невербальні сигнали, формуючи у неї очікування небезпеки чи невдачі. Водночас недостатня емоційна підтримка, брак тепла й прийняття знижують відчуття базової безпеки, що посилює страхи та невпевненість у нових умовах.

Як зазначають О. Козлюк та Н. Руденко, не менш значущими є особливості стилю педагогічної взаємодії. Авторитарний стиль, надмірна вимогливість, емоційна холодність або часте використання зауважень можуть підвищувати рівень напруження й формувати у дитини страх помилки. Натомість підтримувальна позиція вихователя, доброзичливе ставлення, індивідуальна увага та емоційна включеність сприяють зниженню тривожності, формуванню довіри до дорослого та відчуттю психологічної захищеності в групі [1].

Важливим чинником є рівень розвитку комунікативних навичок дитини та її попередній досвід взаємодії з однолітками, на це вказують у своїх дослідженнях М. Хараджи та Ю. Борисенко. Так, діти, які мають обмежений досвід спілкування або труднощі у встановленні контактів, частіше переживають невпевненість, уникають ініціювання взаємодії, болісно реагують на відмову чи ігнорування. Відсутність сформованих навичок вирішення конфліктів та вираження власних потреб підвищує ризик соціальної ізоляції та посилює тривожні переживання [3].

Суттєвий вплив має і соціально-психологічний клімат у групі. Наявність частих конфліктів, конкурентної атмосфери або неприйняття новачка з боку однолітків створює додаткове емоційне напруження. Та навпаки, атмосфера підтримки, доброзичливості й залучення до спільної діяльності сприяє швидшій адаптації та зменшенню тривожності.

Окремо О. Петринич та М. Компанович виділяють індивідуально-психологічні особливості дитини. Підвищена чутливість, сором'язливість, низький рівень самооцінки, схильність до переживання невдач як особистісної неспроможності можуть виступати внутрішніми передумовами розвитку тривожності. За поєднання несприятливих зовнішніх умов із такими індивідуальними характеристиками ризик дезадаптації суттєво зростає [2].

Тобто, формування тривожності в період входження до нового дитячого колективу має багатофакторний характер і визначається взаємодією сімейних, педагогічних, групових та індивідуальних чинників, що потребує комплексного підходу до профілактичної роботи.

В емпіричному дослідженні Р. Шулігіної, у якому взяла участь 20 дітей віком 4-5 років, у перший місяць відвідування групи, було зафіксовано певні показники. Отримані результати засвідчили, що: у

60% дітей з високим рівнем батьківської тривожності спостерігається підвищений рівень адаптаційної тривожності; 55% дітей із недостатньо сформованими комунікативними навичками демонструють труднощі у встановленні контактів та частіше виявляють унікальну поведінку; у групах із підтримувальним стилем взаємодії вихователя рівень тривожності знижується швидше (протягом 2-3 тижнів) порівняно з групами, де переважає директивний стиль [4].

Отримані результати стали для нас підґрунтям щодо визначення основних напрямів профілактичної роботи, що мають прикладне значення та сприяють оптимізації адаптаційного процесу. Першим напрямом є психолого-педагогічна просвіта батьків щодо особливостей адаптаційного періоду та формування у них навичок емоційної підтримки дитини. Другим – створення безпечного та прийняттого соціально-психологічного клімату в групі через використання ігрових форм знайомства, вправ на згуртування та розвиток емпатії. Третім напрямом є розвиток комунікативних умінь дітей шляхом сюжетно-рольових ігор, спільних творчих завдань та вправ на вираження емоцій.

Таким чином, соціально-психологічні чинники відіграють провідну роль у формуванні тривожності дітей дошкільного віку в період входження до нового дитячого колективу. Комплексна профілактична робота, спрямована на гармонізацію взаємин у системі «дитина – батьки – вихователь – однолітки», сприяє зниженню рівня тривожності, підвищенню адаптаційних можливостей та забезпеченню емоційного благополуччя дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козлюк О. А., Руденко Н. М. Особливості розвитку тривожності дошкільників у системі дитячо-батьківських взаємин. *Проблеми сучасної психології*. 2017. № 36. С. 112–120.
2. Петринич О. Г., Компанович М. С. Аспекти соціально-психологічної адаптації дітей дошкільного віку в сучасних реаліях. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2024. № 2. С. 45–53.
3. Хараджи М. В., Борисенко Ю. С. Дослідження тривожності в дітей старшого дошкільного віку в період воєнного стану. *Ментальне здоров'я*. 2025. № 3 (22). С. 78–86. DOI: 10.32782/3041-2005/2025-3.22.
4. Шулигіна Р. А. Подолання тривожності у дітей дошкільного віку як проблема в науковому психолого-педагогічному дискурсі: український контекст. Київ : Видавничий дім «Слово», 2025. 412 с.